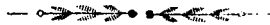

VERSLAGEN EN MEDEDEELINGEN
DER
KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN
WETENSCHAPPEN.

Afdeeling NATUURKUNDE.

Veertiende Deel.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.
1862.

EENIGE AANTEEKENINGEN
OVER
MARTINUS SLABBER'S
NATUURKUNDIGE VERLUSTIGINGEN;
BENEVENS OPGAVE DER SYSTEMATISCHE NAMEN
VAN DE DAARIN AFGEHEELDE DIERSOORTEN.
DOOR
J. VAN DER HOEVEN.

Het heeft in ons vaderland nooit ontbroken aan mannen, die, zonder eigenlijke geleerden te zijn, in hunne ledige uren zich met onderwerpen van wetenschap bezig hielden. In de vorige eeuw vond men er velen, die zich op het verzamelen van voorwerpen der natuur hebben toegelegd, waardoor onderscheidene grootere en kleinere kabinetten van natuurlijke historie ontstaan zijn, die na den dood hunner bezitters verspreid raakten, en slechts zelden door nieuwe vervangen werden. Onder deze verzamelaars kan MARTINUS SLABBER genoemd worden, die een kabinet van uitlandsche vogels bezat, en zelve met het prepareren en opzetten van deze dieren zich bezig gehouden heeft *). Doch meer bekend is de naam van SLABBER door eenige afbeeldingen, welke hij heeft uitgegeven, en die grootendeels op kleine zeedieren van de Zeeuwsche kusten betrekking hebben. Zij

*) In 1816 gaf hij nog in hoogen ouderdom een werkje uit: *Over het opzetten van Vogelen.*

werden, van het jaar 1769 tot 1778, in 18 stukjes, elk met eene gekleurde plaat voorzien, te Haarlem in het licht gegeven *), en zijn ook in het Hoogduitsch vertaald †). Hoezeer de, bij de afbeeldingen gevoegde beschrijvingen niet veel belangrijks behelzen, hebben de afbeeldingen evenwel eene blijvende waarde voor de kennis onzer Nederlandsche Fauna zoowel, als voor de Dierkunde in het algemeen. Vele der figuren bleven echter raadselachtig, omdat men de dieren nog niet wedergevonden had, die SLABBER had waargenomen, en het is eerst in de laatste vijf-en-twintig jaren, dat langzamerhand de duisterheid werd opgeheven, waardoor die afbeeldingen vroeger bedekt waren.

Sedert vele jaren heb ik in mijn exemplaar van het werk van SLABBER alles opgeteekend, wat tot verklaring der afbeeldingen dienen kon. In den vorigen zomer werd mijne aandacht op die aantekeningen op nieuw gevestigd door eenen brief van mijnen vriend, ons beroemd buitenlandsch medelid Prof. VAN BENEDEN te Leuven, die mij schreef: *„Il serait peut-être bon de donner l'explication des planches de SLABBER. On peut donner le nom à presque tout.”* Ik deelde aan VAN BENEDEN mijne aantekeningen mede, en verzocht hem die met de zijne te vergelijken, en aan te vullen, wat aan mijne opgaven ontbrak. Aan dat verlangen heeft ons medelid gereedelijk voldaan, en ik verzocht en verkreeg van hem de vergunning om daarvan gebruik te maken, zoodat hetgeen ik thans lever, gedeeltelijk althans,

*) *Natuurkundige Verlustingen, behelzende microscopische Waarneemingen van in- en uitlandsche Water- en Land-Dieren.* Te Haarlem, bij J. BOSCH, 4°.

†) *Physicalische Belustigungen oder microscopische Wahrnehmungen, u.s.w. durch M. SLABBER. Aus dem Holl. uebersetzt von L. P. STATIUS MULLER.* Nürnberg 1778 (of 1781). Ik heb deze Duitsche vertaling niet gezien. Dezelfde STATIUS MULLER heeft ook HOUTTEYN's *Natuurlijke Historie* in het Hoogduitsch vertaald, voor zoo ver het Dierenrijk betreft.

als de gemeenschappelijke arbeid van ons beiden moet worden aangezien. Daar vele figuren van SLABBER in nieuwere werken nog nooit zijn aangehaald, kan de opgave der systematische namen voor de bezitters van die afbeeldingen hare nuttigheid hebben, en misschien kunnen ook, door het in het licht geven dezer aantekeningen, andere dierkundigen worden opgewekt, om sommige punten, die niet geheel zeker zijn, door hunne opmerkingen nader op te helderen.

Uit eigenhandige mededeelingen van M. SLABBER, die bij het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg berusten *), en waarvan ik een afschrift verschuldigd ben aan de vriendschap van den Heer Med. Dr. J. C. VAN DEN BROECKE, is mij het volgende omtrent den schrijver der *Natuurkundige Verlustingen* hoofdzakelijk bekend geworden. Ik maak daarbij echter tevens gebruik van schriftelijke mededeelingen, die mij later geworden zijn in een' brief van den Heer Mr. P. BLAUBEEN, Burgemeester te Goes en kleinzoon van SLABBER.

MARTINUS SLABBER is geboren te Middelburg op den 31sten October 1740. Zijne ouders waren PIETER SLABBER en MARIA OOSTHOUT. Van zijne eerste jeugd af had hij veel lust in het teekenen en in natuurkundige nasporingen, terwijl zijn vader hem in de gelegenheid stelde om daaraan te voldoen, en hem eene voor dien tijd niet gewone opvoeding gaf. Hij werd in 1767 Baljuw en Secretaris te Oudelande (Zuid-Beveland), en kwam in November 1768 te Goes, waar hij sedert gewoond en onderscheidene ambten en ook eenige jaren dat van Burgemeester bekleed heeft. †)

*) Zij komen voor op bl. 37, N°. 4 van den, onlangs in het licht gegeven *Inventaris der Handschriften van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg*. Door J. P. VAN VISVLIET. Middelburg 1861, 8°.

†) In December 1786 werd SLABBER bij Commissie van Z. D. H. den Stadhouders tot Schepen van Goes benoemd. Ten gevolge der

Van zijne familiebetrekkingen is mij niet meer bekend dan dat hij een neef was van den Heer Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL, Oud-Burgemeester van Goes. Hij telde daarenboven verscheiden aanzienlijke personen in Zeeland en Holland onder zijne vrienden en bekenden, gelijk uit de opdragt van zijne afbeeldingen blijken kan *). Hij huwde 28 Junij 1771 met MARIA MARGRETA VAN ESEN. Slechts één kind werd uit dien echt geboren, zijne dochter MARIA (12 Mei 1772). Reeds in 1784 verloor hij zijne echtgenoot door den dood, en is later ongehuwd gebleven. Met het verzamelen van voorwerpen van natuurlijke historie niet alleen, maar ook met proefondervindelijke natuurkunde hield hij zich bezig, en hij was een der oprigters van een gezelschap, dat aan die wetenschap was toegewijd, en waar men, volgens de toen zoo algemeen bekende lessen van den abt NOLLET, zich daarin onderling oefende, een gezelschap, dat echter in 1795 ten gevolge van de politieke verdeeldheden, die destijds heerschten, ontbonden werd. — Van onderscheidene geleerde genootschappen werd aan SLABBER het

politieke veranderingen was hij van 1793 tot 1803 buiten ambtsbetrekking. In het laatstgenoemde jaar werd hij benoemd tot Lid van den Raad van Goes, terwijl hem in 1805 de superintendentie over de calamitense polders bij den Waterstaat werd opgedragen, in welke betrekking hij tot 1810 is werkzaam geweest, en aan den Staat belangrijke diensten bewezen heeft.

In 1809 werd hij benoemd tot President van den Raad en van de Regtbank, en in 1818 tot Burgemeester te Goes, welke betrekking hij tot 1823 vervulde.

In 1817 werd hij door Z. M. Koning WILLEM I benoemd tot Ontvanger der Directe Belastingen en Accijnsen van Hoedekenskerke, 's Heer Abtskerke en Ovezande, uit welke betrekking hij in 1827 op zijn verzoek eervol en met pensioen ontslagen werd.

*) Elk stukje is met eene afzonderlijke opdragt voorzien. Men vindt hier de namen van JOHAN ADRIAAN VAN DE FERRE en anderen, en onder degenen, die ook als beoefenaars der natuurlijke geschiedenis bekend zijn, de namen van Dr. J. BASTER, van Mr. ABR. GEVERS, van FR. CHR. MEUSCHEN, van L. BOMME, van Dr. M. HOUTTUYN enz.

lidmaatschap aangeboden. Ik vermeld hier slechts, dat hij sedert 1771 lid was van de Keizerlijke Duitsche Leopoldinisch-Carolinische Akademie der Natuuronderzoekers en voorts lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem en van de Zeeuwsche Maatschappij der Wetenschappen te Middelburg.

Behalve de reeds gemelde *Natuurkundige Verlustingen*, heeft SLABBER nog in het X^{de} Deel der *Verhandelingen*, 2de Stuk, op bl. 387—412 eene beschrijving van de gedaantewisseling van *Hemerobius Chrysops*, en verder eene beschrijving van het tweevleugelig parasitisch insekt, dat op de Gier- of Steenzwaluw leeft, *Hippobosca hirundinis* L., en dat thans *Ornithomya* of *Stenopteryx hirundinis* genoemd wordt, ald. bl. 412—425, in het licht gegeven. Deze waarnemingen, met goede afbeeldingen voorzien, zijn van de jaren 1762 en 1763. In hetzelfde Deel plaatste SLABBER ook een bericht omtrent eenen worm, die na langdurige hoofdpijn uit den neus ontlast was, zonder dien worm echter af te beelden, welke een *Ascaris lumbricoides* schijnt geweest te zijn (bl. 466—470). Ook in de *Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* komt in het eerste Deel, bl. 387—393 eene beschrijving en afbeelding van eenen Oost-Indischen zeeworm voor, dien SLABBER ten onrechte met den paalworm vergelijkt, maar die eene ware ringwormsoort is, misschien eene soort van *Amphitrite*.

Uit een' brief van M. SLABBER, waarschijnlijk aan den Heer LAMBECHTSEN, eertijds Voorzitter van het Zeeuwsch Genootschap, op 11 Maart 1807 geschreven, zie ik, dat hij nog eenige waarnemingen en afteekeningen gereed en bestemd had voor een tweede Deel zijner *Natuurkundige Verlustingen*. Hij heeft echter aan dat voornemen geen gevolg gegeven. Van de laatste levensjaren van SLABBER weet ik weinig te vermelden. Nadat hij zijne betrekking van Burgemeester te Goes had nedergelegd, verliet hij in 1823 die stad, en

vestigde zich op een door hem te 's Gravenpolder aangekocht buitenverblijf. De drie-en-tachtigjarige grijsaard zag niet tegen de moeite op, om daar nieuw plantsoen te potten, eenen vijver voor goudvisschen te doen graven, en aspersie-bedden aan te leggen, en vertoonde alzoo het beeld des ouderdoms, hetgeen ons door CICEBO wordt afgeschetst, *Serit arbores* enz. Hij had daarvan echter ook zelve nog eenige jaren het genot. Hij overleed in den hoogen ouderdom van vier-en-negentig jaren en 6 maanden op den 30sten April 1835 op dit buitenverblijf te 's Gravenpolder, en werd te Goes op zijne eigene begraafplaats ter aarde besteld. Een beroemd tijdgenoot, wiens vroegtijdig afsterven een groot verlies voor de wetenschap was, EDWARD FORBES, heeft in 1848 een geslacht van *Acalephen*, ter herinnering aan onzen landgenoot, *Slabberia* genoemd (*Monograph of the British naked-eyed Medusae*. Ray Society. London 1848. 4°.). Ik meende deze korte aantekeningen omtrent den Schrijver, wiens hoofdwerk wij thans gaan beschouwen, aan het kritisch overzicht der afbeeldingen, welke daarin vervat zijn, te moeten doen voorafgaan.

Tab. I. Schulp-spin of *Aranea Conchata*. Men vindt hier eene beschrijving en afbeelding van eene spin, die zich in SLABBERS verzameling bevond, en waarvan hij optee kent, dat zij uit West-Indië afkomstig was. Het is de *Aranea cancriformis* FABR., *Epeira cancriformis* WALCKENAER, LATR. enz.

Tab. II. Verwdragende spin, *Aranea colorifera* SLABBER. Dit voorwerp meende de Heer SLABBER hem uit d'Elmina overgezonden te zijn. De bijgevoegde plaat stelt het diertje in natuurlijke grootte en vergroot voor. Het is eene zeer middelmatige afbeelding van *Trombidium tinctorium* FABR., LATR. enz. Vergelijk de afbeeldingen van HERMANN, *Mém. aptérologique*, Pl. 1, fig. 1 en van de *Dictionn. des Sc. natur., Insectes*. Pl. 55, fig. 4.

Tab. III. *Worm der vliegachtige Tipula* enz., en

Tab. IV. *Vliegachtige Tipula* genaamd *Crucifixus*.

Op Tab. III is de larve en pop, en op Tab. IV het volkomen insekt afgebeeld. LATREILLE teekent, in zijne *Genera Crustaceor. et Insectorum*, IV, p. 247, het volgende dienaangaande op: *Tipulariae cujus [quarum] metamorphoses observant* RÉAUMUR Tom. 5 *Mém.* 1. pl. 6, fig. 4—18 et MARTINUS SLABBER Tab. 6, 4 ad *Corethras pertinere videntur*. *Larva capite longe et acute rostrato, subtus tentaculato; rostro ex uncis duobus biarticulatis, incurvis efformato.*" Ik heb dezelfde larve een en andermaal in slootwater waargenomen, en zij is door RUD. WAGNER (*MÜLLER's Archiv* 1835, S. 312) en vooral door LEYDIG ontleedkundig onderzocht: FR. LEYDIG *Anatomisches und Histologisches über die Larve von Corethra plumicornis*," in VON SIEBOLD und KÖLLIKER, *Zeitschr. für wissensch. Zoologie*, III, 1851. S. 435—451. Ik twijfel namelijk niet of deze larve is dezelfde als die, welke deze schrijvers hebben onderzocht, en had reeds voor vele jaren (1820) bij mijne plaat van SLABBER opgeteekend: *Corethra plumicornis* MEIGEN (*System. Beschreibung der bekannten Europäischen zweiflügel. Insekten*, 1818. I. Thl. S. 15)? Ita videtur ex comparatione Tabulae quartae cum descriptione MEIGENII."

Tab. V. *Zee-watervloo*, genaamd *Taurus of Stier*. Deze waarneming heeft betrekking op eenen vorm van schaaldieren, waaruit men vroeger een eigen geslacht vormde, *Zoë* BOSCH; zie b. v. LATREILLE, *Gen. Crustaceor. et Insector.*, I, p. 21. Het was eerst in 1822 dat door JOHN V. THOMPSON ontdekt werd, dat dusdanige vormen slechts jeugdige dieren zijn van tienpootige schaaldieren, die eene gedaanteverwisseling ondergaan. *Zoological Researches and Illustrations* N°. 1, Cork 1828. — RATHKE (*Neueste Schriften der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig*. 1842. Tab. IV) heeft later dergelijke waarnemingen bekend gemaakt, en zeer ge-

lijke vormen als jeugdige toestanden van *Hyas araneus* afgebeeld. SLABBER beeldt twee gedaanten af, waarvan de eerste door een' langen, krommen, doorn op den rug en door een' gevorkten staart onderscheiden is, die hij in eene tweede, meer langwerpige, met eene staartvin voorziene gedaante zag overgaan, aan welke het doornuitwas op den rug verdwenen was. (Fig. 5). Het dier gelijkt dan reeds veel op eene kleine garnaal. VAN BENEDEN brengt het daartoe, en schreef mij (30 Dec. 1861) „*larve de Crangon*.” Door deze opgaaft werd ik geleid tot het naslaan eener afbeelding, die de zeekapitein DU CANE van de larve van *Crangon vulgaris* gegeven heeft, en die men vindt in de *Annals and Magazine of natur. History*. Vol. II, 1839, (p. 178) Pl. VII, fig. 7, 8. Deze figuur komt met fig. 5 van SLABBER op eene merkwaardige wijze overeen. Hoezeer SLABBER de verdere verandering van de door hem waargenomen voorwerpen niet heeft kunnen nagaan, kan men hem toch eenigermate als den voorganger in de ontdekking der gedaante-verandering van tienpootige schaaldieren aanmerken, eené ontdekking, welke echter eerst omstreeks 60 jaren later door den bekwamen Engelschen militairen Arts THOMPSON gemaakt werd.

Tab. VI. Op deze plaat zijn drie diersoorten afgebeeld: Aan fig. 1 gaf SLABBER den naam van *Armiger* en bragt haar tot de *Monoculi* van LINNAEUS. De beroemde Deensche dierkundige O. F. MÜLLER gaf daaraan den naam van *Argulus armiger*. Dat het diertje ondertusschen geenszins tot het geslacht *Argulus* behoort, is blijkbaar, en ik had reeds voor vele jaren vermoed, dat het de larve van eene of andere soort van de Orde der *Cirripedia* was. Deze gissing werd bevestigd door eene voor twee jaren in het licht gegeven afbeelding van Dr. A. KROHN in het *Archiv für Naturgeschichte*, Jahrgang 1860. Taf. I, fig. 1, die met de figuur van SLABBER, welke aan KROHN waarschijnlijk onbekend gebleven was, volmaakt overeenstemt.

Fig. 2, 3 stellen in natuurlijke grootte en vergroot voor „een Naaldvischje, genaamd *Inflator* of Opblazer.” Het is een jong voorwerp van *Syngnathus*.

Fig. 4 en 5 geven eene afbeelding van een' zeeworm, dien SLABBER *Sagitta* noemt. Jaren verliepen er sedert men dat dier niet nader opmerkte. Zoo ver ik weet werd het eerst weder door KROHN waargenomen. (A. KROHN, *Beobachtungen über die Sagitta bipunctata*. Hamburg 1844. 4°.). Het werd daarop nader onderzocht door R. WILMS (*Observationes de Sagitta*. Berolini 1846. 4°.), door GEGENBAUR, PAGENSTECHEER en anderen. Men plaatst het misschien het best als abnormaal geslacht in de nabijheid der Ringwormen. De soort door SLABBER waargenomen kan *Sagitta germanica* genoemd worden.

Tab. VII. Op deze plaat zijn twee soorten afgebeeld. Fig. 1 en 2 zijn vergroot voorgestelde afbeeldingen van een diertje, dat SLABBER *Scolopendra marina* noemt. Het schijnt eene soort van *Spio* te zijn, doch ik waag het niet deze figuur nader te bepalen.

Fig. 3 en 4 stellen een diertje voor, dat SLABBER *Zeshoekige Beroë* noemt. Deze soort behoort tot het geslacht *Callianira* van PÉRON, en is met *Beroë hexagonus* van BRUGUIÈRE verward. Dr. W. DE HAAN heeft daarover gehandeld in de *Bijdragen tot de natuurk. Wetenschappen*. Deel II. 1827, p. 150—152; hij noemt deze soort *Callianira Slabberi*; ESCHSCHOLTZ noemt haar (*System der Acalephen*, 1829) *Callianira hexagona*.

Tab. VIII. Fig. 1. *Zeedraadworm* genaamd *Gordius marinus* SLABBER. — *Nemertes vulgaris* volgens VAN BENEDEN.

Fig. 2. *Zeelak* SLABBER. Deze soort is *Vortex vittata* FREY und LEUCKART, *Beiträge*, S. 149, VAN BENEDEN, *Recherches sur les Turbellariés*, in de *Mém. de l'Acad. royale de Belgique*. Tom. XXXII. 1860. Pl. V, fig. 1—9, *Gyrator vittatus* DIESING, *Syst. Helminthum*, I. 1850, p. 228.

Fig. 3. SLABBER noemt dit diertje een *Zeeluis*, *Mono-*

culus marinus. Hij zag daarvan eene groote menigte levend uitwerpen door Anatifen, die aan een stuk hout en eene ledige flesch gehecht waren, welke voorwerpen aan de kust van Walcheren bij Westkappel waren aangedreven. Zonder te vermoeden wat hij waarnam, heeft SLABBER hier de eerste afbeelding gegeven van eene larve van *Anatifa laevis*. De overeenkomst zijner figuur (waarop ik reeds elders opmerkzaam maakte) met die, welke THOMPSON in 1835 gegeven heeft, is volkomen. Zie *Philos. Transact. of the Royal Society for 1835*. Pl. 6, fig. 5.

Fig. 4, 5. Een Zeekwal, *Medusa marina* SLABBER. Beide figuren zijn vergroot; SLABBER zegt dat het diertje zeer veel in de zee gevonden wordt in de maanden *Junij* en *Julij*. Het samenhangen van de verschijning van dit dier met het lichten der zee schijnt hij niet opgemerkt te hebben, althans hij meldt er niets van. Intusschen is deze soort de hoofdoorzaak van dat merkwaardig verschijnsel, althans in de Noordzee. Het is namelijk de *Noctiluca miliaris* SURIRAY; vergel. EHRENBURG, *Das Leuchten des Meeres*. Berlin 1835, S. 21, SURIRAY in GUÉRIN, *Magasin de Zool.*, 1836. Cl. X. Pl. 1, 2; QUATREFAGES, *Ann. des Sc. natur.*, 1850. Tom. 1, p. 226—235. Pl. 5; A. KROHN, *Archiv für Naturgesch.*, 1852. S. 77—81, Taf. III, fig. 2; HUXLEY, *Quarterley Journal of the microscopical Society*, 1854, p. 49 enz.

Fig. 6. Volgens schriftelijke mededeeling van VAN BENE-DEN stelt deze figuur eene larve van *Balanus* voor; SLABBER waagt het niet er eenen anderen naam aan te geven dan van „een weinig bekend zeediertje.” Hij zag het zwemmende ronddraaijen, en vergenoegt zich met van zijne figuur te zeggen dat zij „sterk vergroot” is. De ware grootte geeft hij, gelijk doorgaans, niet op.

Tab. IX. Deze negende plaat stelt in zes figuren vier zeediertjes voor, waarvan twee echter tot dezelfde soort behooren (fig. 3 en 4).

Fig. 1, 2. *Zee-pissebed, Oniscus marinus*. Het is eene soort van *Praniza* LEACH, *Anceus marinus* VAN BENEDEN. Volgens waarnemingen van HESSE (*Comptes rendus de l'Acad. des Sciences*, 26 Nov. 1855, Mars 1858, *Ann. des Sciences nat.* 1858. Tom. IX zool. p. 93), is *Praniza* de jeugdige toestand van *Anceus*. Deze soort werd nader beschreven en afgebeeld door v. BENEDEN. *Mém. de l'Acad. royale de Belgique*. Tom XXXIII, 1861. *Rech. sur les Crustacés*. p. 102—107, Pl. XVI. Vergel. *Praniza coeruleata* LEACH, *Oniscus coeruleatus* MONTAGU, *Transact. of the Linnean Soc.*, XI. 1815, p. 15, 16, Tab. IV, f. 2 (gecopieërd bij DESMAREST, *Considér. générales sur les Crustacés*, Pl. 46, fig. 8).

Fig. 3, 4. Twee zeeluizen, *Monoculi marini* SLABBER.* Beide figuren schijnen tot dezelfde soort te behooren; Fig. 4 is een wijfje, met aan het achterlijf aanhangenden eijerzak. Dat zij tot het geslacht *Cyclops* gebragt moeten worden is blijkbaar; VAN BENEDEN houdt deze figuren voor *Cyclops Staphylinus* van JURINE, *Monoculus minutus* O. F. MÜLLER, welke soort op vele plaatsen en ook bij Leiden in slootwater gevonden wordt; ik weet echter niet, wat SLABBER in Fig. 3 heeft afgebeeld, waar twee lange draden op den rug voorkomen, die ik mij niet herinner ooit gezien te hebben, en die ook door JURINE en MÜLLER niet vermeld worden. SLABBER vond zijne voorwerpen in zeewater. De figuren zijn onvoldoende, en ik zou niet durven bepalen of deze soort werkelijk de *Cycl. Staphylinus* is.

Fig. 5—6. *Medusa marina* SLABBER. Fig. 5 stelt het diertje in nat. grootte voor, de drie andere figuren zijn vergroot. PÉRON en LESUEUR hebben uit SLABBER's afbeelding eene *Obelia sphaerulina* gevormd, *Ann. du Mus. d'Hist. natur.*, XIV, p. 355 (1809); LAMARCK, *Hist. des anim. sans vert.*, II, p. 510. Het is een medusa-vorm van eene soort van *Campanularia*; volgens VAN BENEDEN van *Campanularia dichotoma*.

Tab. X. Fig. 1, 2. *Zee-scherwinkel*, *Phtisica* [*Phthisica*] *marina* SLABBER. Dit diertje behoort tot het geslacht *Proto* LEACH (1815), *Leptomera* LATREILLE (CUVIER, *Règne animal*, 1817. III, p. 51.) Ik geloof, dat het van *Leptomera pedata*, *Gammarus pedatus* ABILDGAARD, O. F. MÜLLER, *Zoolog. Danica*, Tom. III, p. 33, 34, Tab. 101, fig. 1, 2, GUÉRTIN, *Iconogr. du Règne animal*, *Crust.*, Pl. 28, f. 3, niet verschilt, hoezeer de afbeelding der pooten in dat geval niet geheel juist is. Vergelijk ook *Squilla ecaudata* GRONOV. (Zie L. TH. GRONOVIVS in *Act. Helvet.* Vol. IV. Basiliae, 1760, f. 39, Tab. IV, fig. 8, 9). Volgens KRÖYER (*Tidskrift*, IV. 1843) is *Squilla ventricosa* O. F. MÜLLER, *Zool. Danic.*, Tab. LVI, *Leptomera ventricosa* DESMAR., het wijfje van deze soort.

Fig. 3, 4, 5. *Zeeduizendbeen*, *Scolopendra marina* SLABBER. — *Nereis prolifera* O. F. MÜLLER, *Zool. Danic.*, Tab. LII, fig. 5, 6. Het is het geslacht *Autolytus* GRUBE, *Die Familien der Anneliden*, Berlin 1851, S. 62. Hier is door SLABBER een wijfje met eenen vliezigen zak, waarin zich de eijeren bevinden, en die aan het ligchaam bevestigd is, afgebeeld. JOH. MÜLLER had reeds op deze afbeelding van SLABBER gewezen, *Archiv f. Anat. und Physiol.*, 1855, S. 490; vergelijk ook A. KROHN in *Archiv f. Naturgesch.*, *Jahrgang* 1852, Bd. I. p. 70; M. MÜLLER, *Ueber Sacconereis Helgolandica*, MÜLLER'S *Archiv*, 1855, S. 13—22. Taf. II, III, en A. KROHN ald. S. 489. — *Sacconereis* is de vrij geworden uitbotting (*Sprossling*) van *Nereis prolifera*, die zich (zie de aangeh. plaat in de *Zoologia Danica*) door kiemvorming vermenigvuldigt. A. KROHN vermoedt hier eene *generatio alternans* (*Generationswechsel*). 1. 18

Tab. XI. Fig. 1, 2. *Gladde Beroë* SLABBER. Aan deze soort geeft VAN BENEDEN den naam van *Dinema Slabberi*, en zegt dat het klokvormig voorwerp afkomstig is van eene soort van *Eudendrium* EHRENBURG, die men met de

gewone soort (*Eudendrium ramosum?*) verward heeft (Brief van 21 Augustus 1861).

Fig. 3, 4. *Zandpissebed*, *Oniscus arenatus* SLABBER (waarschijnlijk heeft hij willen schrijven *arenaceus*). Het is mij onbekend, of dit kleine schaaldier na SLABBER door iemand anders gevonden is. Zijne figuur is gecopiëerd in de *Encycl. méthod.*, Pl. 330, fig. 3, 4 en in GUÉRIN, *Iconogr. du Règne anim.*, Crust., Pl. 27, fig. 5. Het is volgens deze figuur, dat LATREILLE in 1829, in de tweede uitgave van CUVIER's *Règne animal* (Tom. IV. p. 124), het geslacht *Pterygocera* onder de Isopoden heeft gevonden.

Tab. XII. Fig. 1, 2, 3. *Bel-gelykende kwal*, *Medusa cymbaloidea* SLABBER. — *Dianaea cymbalaroides* LAM., *Thaumanτίας cymbaloidea* ESCHSCH.

Fig. 4, 5. *Groene pissebed*, *Oniscus viridis*. Dit diertje staat in de nabijheid van *Idotea* bij *Stenosoma* of *Anthura*. MILNE EDWARDS van deze afbeelding sprekende, meent, dat zij een afzonderlijk *genus* zou vereischen, wanneer zij naauwkeurig is, *Hist. nat. des Crustacés*, III. 1840, p. 136. Met eene voorloopige benaming kan die figuur aangehaald worden als *Stenosoma viride*.

Tab. XIII. Fig. 1, 2. *Parel-kwal*, *Medusa perla* SLABBER. — *Rhizostoma perla* ESCHSCH.

Fig. 3. *Kermin Beroë* SLABBER. — *Oceania coccinea* VAN BENEDEN M.Scr.

Fig. 4, 5. De Heer VAN BENEDEN houdt deze figuur voor eene slechte afbeelding van *Histriobdella*. Onder den naam *Histriobdella* heeft VAN BENEDEN een hoogst zonderling dier doen kennen, van 1 of 1½ m.m. grootte, hetwelk parasitisch op *Astacus marinus* leeft, en vooral tusschen de eijeren van den zeekreeft in den zomer gevonden wordt. *Bulletins de l'Acad. royale de Belgique*, 2me Série, Tom. V, N°. 9 et 10 (1858).

Fig. 6. Larve van eene of andere soort van Gastero-

pode? SLABBER noemt het voorwerp een slakhoorn of *Helix*.

Tab. XIV. Fig. 1. *Kermin Beroë secundus* SLABBER. Volgens VAN BENEDEN *Campanularia volubilis*, *Sertularia volubilis* L.

Fig. 2, 3. *Octobothrium lanceolatum*, ten achterste voren geteekend? volgens VAN BENEDEN. SLABBER noemt dit diertje zeeslak, *Doris*.

Fig. 4, 5. *Een zeepissebed* SLABBER. Het is waarschijnlijk een larvale vorm, doch ik weet niet tot welk geslacht van *Crustacea* het zou te brengen zijn.

Tab. XV. Fig. 1, 2 *Mugworm van de zingende mug*, *Culex pipiens*. Door SLABBER in zeewater gevonden.

Fig. 3, 4. *Steurgarnaal met trompetswijze oogen*. VAN BENEDEN noemt dit schaaldier *Podopsis Slabberi*. *Mém. de l'Acad. roy. de Belgique*. Tom. XXXIII, *Rech. sur les Crustacés*, Pl. VII. Het geslacht *Podopsis* van THOMPSON is door dezen waarnemer beschreven en afgebeeld in zijne *Zool. Researches*, N°. II. Cork (April 1829), p. 59, 60, Pl. VII, fig. 1. Hij vermeldt het onder de phosphorescerende dieren, en vond het in den Atlantischen Oceaan op 29° 30' N. Breedte en 32° 55' W. Lengte.

Fig. 5—7. *Draadworm* SLABBER. — *Polia obscura* MAX SCHULTZE, volgens VAN BENEDEN.

Tab. XVI. Fig. 1, 2. *Slikpissebed*, *Oniscus lutosus* SLABBER. — *Caligus piscinus* LATR., *Gen. Crustac. et Insector.*, I. p. 12, 13. — Een mannelijk voorwerp van eene of andere soort van *Caligus*. (*Caligus piscinus* auctor., *Monoculus piscinus* L. omvat meer dan eene soort.)

Fig. 3, 4. *West-Indische zeeslak* SLABBER. Naar een voorwerp dat langen tijd in spiritus bewaard en van Essequibo gezonden was. Misschien eene soort van *Pleurobranchus*? De figuur is moeilijk te ontcijferen.

Tab. XVII. Fig. 1, 2. *Agaat pissebed* SLABBER. — *Slabberia* [of *Slabberina*] *agata* VAN BENEDEN, *Rech. sur les Crust.*,

Pl. 15. — Wij hebben vroeger gezegd, dat E. FORBES reeds een geslacht *Slabberia* onder de *Coelenterata* had gevormd.

Fig. 3. *Gehoornde zee-water-luis* SLABBER. — *Cetochilus septentrionalis*? volgens VAN BENEDEN in een' brief van 30 December 1861.

Fig. 4. *Zeerups* SLABBER. — *Dendronotus arborescens*? VAN BENEDEN in denzelfden brief.

Fig. 5. *Een zeediertje* SLABBER. Het is de larve van een annulatum, volgens VAN BENEDEN in een' brief van 21 Augustus 1861 van *Leucodorum ciliatum*. De juistheid dezer opgave blijkt, als men de door SLABBER gegevene afbeelding vergelijkt met die, welke door H. FREY en R. LEUCKART gegeven is in hunne voortreffelijke *Beiträge zur Kenntniss wirbelloser Thiere*. Braunschweig, 1847. 4°. Pl. I. fig. 19.

Tab. XVIII. Fig. 1. *Langwerpig vierkante zeekrabbe* SLABBER. Uit deze figuur hebben HERBST en FABRICIUS (*Entom. Syst.*, II. p. 442, 443) eene soort gevormd, die zij onderscheiden als *Cancer granarius*. Het is de *Megalopa Montagu* van LEACH, *Malac. Brit.*, Tab. XVI, fig. 1—6, welke opgave van mijnen overleden vriend Dr. W. DE HAAN ik niet heb kunnen vergelijken. Volgens hetgeen wij thans van de metamorfosen der tienpootige schaaldieren weten (vergelijk boven hetgeen bij Tab. V is opgeteekend), komt mij het geslacht *Megalopa* (of *Megalops* EDW.) zeer twijfelachtig voor, en kan men in de afbeelding van SLABBER niet anders zien dan de larve van eene krabsoort. Eene overeenkomstige figuur vindt men in de *Philos. Transact.* for 1858, Pars II. Pl. 43 FF', welke de larve van *Cancer moenas* is; zie SPENCE BATE, *On the Development of Decapod Crustacea*, ald. p. 589—605.

Fig. 2. *Een Oost-Indische zeekrabbe* SLABBER. — Deze figuur stelt eene soort van *Inachus* FABR., *Leptopodia* LEACH voor; verwant met haar is *Inachus sagittarius*, welke echter van de West-Indische zee afkomstig is.

Uit deze opgaven blijkt, dat in het werk van SLABBER vele figuren voorkomen van soorten, welke vóór hem niet waargenomen waren; wij vermelden slechts de geslachten *Sagitta*, *Noctiluca* en *Podopsis*. Wij hebben ook opgemerkt, dat hij de metamorphen der Crustacea gedeeltelijk ontdekt, en dat hij de larven van *Cirripedia* gekend heeft, zonder ze evenwel als zoodanig te herkennen, lang voordat ze (in onze dagen eerst) op nieuw gevonden werden. Het ontbrak SLABBER aan de noodige wetenschappelijke vorming om van zijne waarnemingen behoorlijk gebruik te maken. Zijne beschrijvingen zijn onvoldoende en oppervlakkig, maar zijn werk zal in de geschiedenis der wetenschap altijd belangrijk blijven, ook omdat de daarin vervatte afbeeldingen dienen tot grondslag van de systematische namen van enkele geslachten en soorten, die in de klasse der schaaldieren door FABRICIUS en LATREILLE, en in die der Acalephen door PÉRON, LESUEUR, LAMARCK en anderen, dikwerf enkel op gezag dier afbeeldingen, zijn opgericht.

Hoezeer deze figuren, volgens de eischen der hedendaagsche wetenschap beoordeeld, dikwerf niet naauwkeurig genoeg zijn, onderscheiden zij zich toch over het geheel voordeelig, wanneer men ze met die van SLABBER's tijdgenooten, met die b. v. van zijnen landsman en geleerden vriend BASTER vergelijkt. De *Natuurkundige uitspanningen* van laatstgenoemden Schrijver behelzen minder nieuwe en grootendeels, grootere soorten; zij zijn genoegzaam door de aanhalingen der *Systematici* opgehelderd, zoodat er minder behoefte bestaat om daarop een' *Commentarius* te schrijven.

Leiden, Maart 1862.